

State of legal regulation of internal use auxiliary forces of operational-search activity in the process counteraction to crime by units of National Police of Ukraine

Стан правового регулювання використання внутрішніх допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності в процесі протидії злочинності підрозділами Національної поліції України

Vadym Davydiuk

Key words:

legal regulation, operative-search activity, forces of operative-search activity, National police; counteracting crime.

Ключові слова:

правове регулювання, оперативно-розшукова діяльність, сили оперативно-розшукової діяльності, Національна поліція; протидія злочинності.

Актуальність теми. Сучасні реалії та стан криміногенної обстановки у країні вимагають принципово нових підходів до організації взаємодії правоохоронних органів як однієї з найефективніших організаційно-управлінських форм протидії злочинності¹.

Ефективна протидія злочинам, особливо її організованим формам, неможлива без розуміння тих процесів, які відбуваються в злочинному середовищі, або, навпаки, створення необхідних умов для документування фактів протиправної діяльності тощо². Вирішення вказаних проблем не можливе без використання форм та методів оперативно-розшукової діяльності, важливу роль у вказаному процесі відведено оперативним підрозділам кримінальної поліції Національної поліції України, які мають забезпечити організацію оперативно-розшукової протидії злочинам усіма наявними засобами та силами.

Безумовно, ефективність досягнення поставлених перед кримінальною поліцією завдань певною мірою залежить від належної та ефективної організації взаємодії підрозділів кримінальної поліції з іншими підрозділами Національної поліції України, що залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності як допоміжні сили.

Однак нині багато проблемних аспектів використання допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності в процесі протидії злочинності підрозділами Національної поліції України дотепер залишаються невирішеними. До них належать:

- невизначеність поняття та змісту та класифікації допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності;
- питання правового захисту осіб, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності;
- низький рівень наукового забезпечення тактики використання допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності в процесі протидії злочинності підрозділами Національної поліції України;
- проблеми нормативно-правового забезпечення використання допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності та інші.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми правового регулювання діяльності оперативних підрозділів щодо протидії злочинам були предметом наукових досліджень багатьох вчених, серед яких: К.В. Антонов, Н.О. Артюхова, В.О. Білик, О.М. Головченко, А.В. Губська, О.Ф. Долженков, Є.О. Желєзов, С.В. Карташов, Н.М. Крестовська, О.В. Максимов, Є.М. Найдъон, В.Л. Ортинський, В.Д. Пчолкін, М.С. Рябченко, М.В. Стащак, О.Е. Судаков та ін. Однак жоден з авторів не приділяв достатньої уваги вивченню питання стану правового

¹ Абламський С.Є., Юхно О.О., Лук'яненко Ю.В. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень : навчальний посібник / за заг. ред. доктора юридичних наук, професора О.О. Юхна. Харків, 2017. 152 с.

² Основи оперативно-розшукової діяльності : навч. посібник / С.В. Албул, С.В. Андрусенко і др. Одеса : ОДУВС, 2016. 270 с.

регулювання використання внутрішніх допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності в процесі протидії злочинності підрозділами національної поліції України, що зумовлює *актуальність* досліджуваної проблематики.

Метою статті є визначення стану правового забезпечення використання внутрішніх допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності в процесі протидії злочинності підрозділами Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу. Ефективність оперативно-розшукової протидії злочинам значною мірою визначається станом законодавчого і відомчого нормативно-правового забезпечення такої діяльності, рівнем юридичного забезпечення відносин, що виникають під час такої протидії³.

Проведене дослідження показало, що до допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності, що здійснюється оперативними підрозділами Національної поліції, можна зарахувати наведені нижче.

1. *Внутрішні:*

- працівники органів досудового розслідування Національної поліції;
- працівники Служби дільничних офіцерів поліції Національної поліції;
- працівники секторів превенції;
- працівники підрозділів патрульної служби поліції;
- працівники «Корпусу оперативно-раптової дії» Національної поліції;
- працівники кінологічних підрозділів;
- працівники вибухотехнічної служби Національної поліції;
- працівники Департаменту оперативної підтримки;
- працівники Департаменту міжнародного поліцейського співробітництва;
- працівники Департаменту організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування;
- працівники Департаменту інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України;
- працівники ізоляторів тимчасового тримання.

2. *Зовнішні:*

- фізичні особи;
- приватні підприємства;
- державні підприємства, установи, організації;
- правоохоронні органи;
- громадські організації.

Аналіз наукових джерел, а також аналіз законодавства дають змогу дійти висновку, що нині правовою основою використання внутрішніх допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності в процесі протидії злочинності підрозділами Національної поліції України є Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України, закони України про оперативно-розшукову діяльність, прокуратуру, Національну поліцію.

Аналіз зазначених нормативно-правових актів показав, що в їх змісті закладено норми, які становлять основу для організації використання допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності в процесі протидії злочинності підрозділами Національної поліції України, однак вказані норми не враховують окремі аспекти організації використання таких сил у процесі виконання окремих завдань оперативно-розшукової діяльності. Аналіз підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері протидії злочинам підрозділами кримінальної поліції, показав, що окремі аспекти вказаної діяльності знайшли своє відображення в нормах відомчих наказів та інструкцій. Тому до правової бази використання внутрішніх допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності в процесі протидії злочинності підрозділами Національної поліції України доцільно також зарахувати положення відомчих нормативно-правових актів.

Проведений аналіз відомчих нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері протидії злочинам підрозділами кримінальної поліції, показав, що норми, спрямовані на використання внутрішніх допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності в процесі протидії злочинності підрозділами Національної поліції України, можуть міститися як у нормативних актах, які регулюють питання діяльності окремих підрозділів кримінальної поліції, так і в нормативних актах, які регулюють питання діяльності підрозділів, які ми зараховуємо до допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності. Крім того, окремі

³ Дараган В.В. Оперативно-розшукова протидія злочинам у сфері державних закупівель: проблеми теорії та практики: монограф. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 352 с.

питання використання внутрішніх допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності регулюються відомчими нормативними актами, які регулюють питання організації оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи оперативними підрозділами Національної поліції України, а також безпосередньо питання взаємодії між підрозділами.

З огляду на вказане, підзаконні нормативно-правові акти, які регулюють питання використання внутрішніх допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності в процесі протидії злочинності підрозділами Національної поліції України, можна умовно поділити на такі групи:

- 1) нормативно-правові акти, які регулюють питання діяльності окремих підрозділів кримінальної поліції;
- 2) нормативно-правові акти, які регулюють питання діяльності підрозділів, зарахованих до допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності;
- 3) нормативно-правові акти, які регулюють питання організації оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи оперативними підрозділами Національної поліції України;
- 4) нормативно-правові акти, які безпосередньо регулюють питання взаємодії оперативних підрозділів з іншими підрозділами Національної поліції.

Враховуючи надану нами класифікацію відомчих нормативно-правових актів, спробуємо визначити ті, які регулюють використання внутрішніх допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності в процесі протидії злочинності підрозділами Національної поліції України.

1. Нормативно-правові акти, які регулюють питання діяльності окремих підрозділів кримінальної поліції:
 - Про затвердження Положення про Департамент стратегічних розслідувань: Наказ Національної поліції України від 23.10.2019 р. № 1077;
 - Про затвердження Положення про Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України: Наказ Національної поліції України від 09.11.2015 р. № 83;
 - Про затвердження Положення про Департамент кіберполіції Національної поліції України: Наказ Національної поліції України від 10.11.2015 р. № 85;
 - Про затвердження Положення про Департамент карного розшуку Національної поліції України: Наказ Національної поліції України від 14.11.2015 р. № 90;
 - Про затвердження Положення про Департамент протидії наркозлочинності Національної поліції України: Наказ Національної поліції України від 17.11.2015 р. № 95;
 - Про затвердження Положення про Управління кримінального аналізу Національної поліції України: Наказ Національної поліції України від 07.11.2017 р. № 1150 ;
 - Положення про Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, Національної поліції України: наказ Національної поліції від 19.12.2017 р. № 1307.
2. Нормативно-правові акти, які регулюють питання діяльності підрозділів, зарахованих до допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності:
 - Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 03.11.2015 р. № 1343;
 - Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ Національної поліції України від 28.07.2017 р. № 650;
 - Про затвердження Положення про підрозділи поліції особливого призначення «Корпус оперативно-раптової дії»: Наказ МВС України від 26.11.2018 р. № 958;
 - Про затвердження Положення про Департамент міжнародного поліцейського співробітництва Національної поліції України: Наказ Національної поліції України від 06.02.2018 р. № 111;
 - Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України: Наказ МВС України від 01.11.2016 р. № 1145;
 - Про затвердження Типового положення про управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві: Наказ МВС України від 22.01.2016 р. № 39;
 - Про затвердження Положення про Департамент вибухотехнічної служби Національної поліції України: Наказ Національної поліції України від 06.02.2018 р. № 111;
 - Про затвердження Положення про Департамент патрульної поліції: Наказ Національної поліції України від 06.11.2015 р. № 73;

3. Нормативно-правові акти, які регулюють питання організації оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи оперативними підрозділами Національної поліції України:
 - Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрація державної прикордонної служби України, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5;
 - відомчі накази та інструкцій, які мають гриф секретності або гриф обмеження доступу.
4. Нормативно-правові акти, які безпосередньо регулюють питання взаємодії оперативних підрозділів з іншими підрозділами Національної поліції:
 - Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ МВС України від 07.07.2017 р. № 575.

Як бачимо із зазначеного, питання використання внутрішніх допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності в процесі протидії злочинності підрозділами Національної поліції України ґрунтується на положеннях значної кількості відомчих нормативно-правових актів, що значно ускладнює процес їх використання. Тому пропонується закріпити порядок використання таких сил та особливості їх взаємодії в окремому підзаконному нормативно-правовому акті.

Висновки. Враховуючи викладене, можна дійти таких висновків:

- використання внутрішніх допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності в процесі протидії злочинності підрозділами Національної поліції України ґрунтується на положеннях Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, законів України про оперативно-розшукову діяльність, прокуратуру, Національну поліцію, а також на значній кількості відомчих нормативно-правових актів, що значно ускладнює процес їх використання;
- відомчі нормативно-правові акти, які регулюють питання використання внутрішніх допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності в процесі протидії злочинності підрозділами Національної поліції України, можна умовно поділити на такі групи: 1) нормативно-правові акти, які регулюють питання діяльності окремих підрозділів кримінальної поліції; 2) нормативно-правові акти, які регулюють питання діяльності підрозділів, зарахованих до допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності; 3) нормативно-правові акти, які регулюють питання організації оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи оперативними підрозділами Національної поліції України; 4) нормативно-правові акти, які безпосередньо регулюють питання взаємодії оперативних підрозділів з іншими підрозділами Національної поліції;
- нині є необхідність закріплення порядку використання таких сил та особливостей їх взаємодії в окремому підзаконному нормативно-правовому акті.

Анотація

Визначено сучасний стан правового регулювання проведення оперативно-розшукового заходу «ознайомлення з фінансово-господарською діяльністю підприємств» підрозділами Національної поліції. Встановлено, що нині використання внутрішніх допоміжних сил оперативно-розшукової діяльності в процесі протидії злочинності підрозділами Національної поліції України ґрунтується на положеннях Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, законів України про оперативно-розшукову діяльність, прокуратуру, Національну поліцію, а також на значній кількості відомчих нормативно-правових актів, що значно ускладнює процес їх використання. Запропоновано закріпити порядок використання таких сил та особливості їх взаємодії в окремому підзаконному нормативно-правовому акті.

Summary

The current state of legal regulation of conducting the operative-search event “familiarization with financial and economic activity of enterprises” by the units of the National Police has been determined. It is established that today the use of internal auxiliary forces of operational and search activity in the process of combating crime by units of the National Police of Ukraine is based on the provisions of the Criminal and Criminal Procedural Code of Ukraine, laws of Ukraine on operational-search activities, prosecutor's office, the National Police, as well as on a large number of departmental normative – legal acts, which significantly complicates the process of their use. It is proposed to consolidate the procedure for using such forces and the peculiarities of their interaction in a separate by-law.

Використана література:

1. Абрамський С.Є., Юхно О.О., Лук'яненко Ю.В. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопо-рушень : навчальний посібник / за заг. ред. доктора юри-дичних наук, професора О.О. Юхна. Харків, 2017. 152 с.
2. Основи оперативно-розшукової діяльності : навч. посібник / С.В. Албул, С.В. Андрусенко и др. Одеса : ОДУВС, 2016. 270 с.
3. Дараган В.В. Оперативно-розшукова протидія злочинам у сфері державних закупівель: проблеми теорії та практики: монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 352 с.